

LBRIS

We know
books

LÁSZLÓ
KRASZNAHORKAI

Satantango

Traducere din limba maghiară de
Ildikó Gábos-Foarță

CUPRINS

Partea întâi

Vestea că vin	9
Învieți	31
A ști ceva	62
Treaba păianjenului I	93
Se întrezărește	126
Treaba păianjenului II	154

Partea a doua

Irimiás cuvântă	187
Perspectiva, dacă din față	212
A merge-n rai? A delira?	242
Perspectiva, dacă din spate	266
Numai grijile, munca... ..	292
Cercul se închide	301

I

VESTEA CĂ VIN

Într-o dimineață de sfârșit de octombrie, cu puțin înainte de căderea primelor picături din șirul ploilor de toamnă, necruțător de lungi, pe pământul sterp și crăpat din vestul coloniei (unde mai apoi, până la primul îngheț, întinderea puturoasă de noroi avea să facă drumurile impracticabile și orașul inaccesibil), Futaki s-a trezit că aude dangăt de clopote. Cel mai aproape la patru kilometri spre sud-vest, pe vechiul răzor Hochmeiss, se găsea o capelă singuratică, care nu numai că n-avea clopot, dar și turnul i se dărâmasese încă de pe vremea războiului, iar orașul era prea departe pentru a răzbate până la el orice sunet de acolo. De altfel, aceste sunete vibrante și triumfale nu-i sugerau bătăi îndepărtate de clopot, ci părea că vântul le poartă spre el din apropiere („Dinspre moară, parcă...“). S-a ridicat în coate pe pernă, ca să poată privi afară prin fereastra cât o gaură de șoarece a bucătăriei, dar dincolo de geamul pe jumătate aburit, așezarea scăldată în albastrul aurorei și în dangătul tot mai stins de clopot era încă tăcută și lipsită de mișcare: dintre casele de pe partea opusă, cu distanță mare între ele, numai prin perdelele de la fereastra casei doctorului răzbătea lumină, și asta numai pentru că locatarul ei, de ani buni, nu putea să adoarmă decât cu lumina aprinsă. Și-a ținut respirația, ca să nu piardă nici un singur sunet vibrant, desprins din refluxul dangătului de

clopot, căci voia să știe adevărul („Precis că dormi încă, Futaki...“), iar pentru asta avea nevoie de fiecare sunet, oricât de orfan ar fi fost acesta. Cu pas lin, pașii lui legendari de pisică, mergând pe dalele reci ca gheața ale bucătăriei, s-a apropiat șontâc-șontâc de fereastră („Da' ce-i, nimeni nu-i treaz? N-aude nimeni? Nimeni altcineva?“), a deschis obloanele și s-a aplecat afară. Imediat l-a izbit în față aerul usturător și umed, silindu-l să închidă pentru o clipă ochii; dar degeaba a continuat să ciulească urechile, în liniștea tot mai profundă ce se lăsase după cântatul cocoșului, lătratul îndepărtat al unor câini și vâjâitul năprasnic al vântului tăios, iscat cu câteva minute înainte, în afară de bătăile înfundate ale propriei inimi nu mai auzea nimic, totul părea doar un joc spectral al moșaielii sale, de parcă („...ar vrea să mă sperie cineva“). A privit cu tristețe cerul prevestitor de rău, rămășițele arse ale verii pustiite de lăcuste, și deodată i s-a părut că vede primăvara, vara, toamna și iarna în trecerea lor peste aceeași creangă de salcâm, de parcă ar fi simțit că timpul, în întregul lui, face pe bufonul în sfera încremenită a eternității, amăgind lumea cu o diabolică linie dreaptă trasată peste hârtoapele haosului, creând astfel înălțimea, și falsifică nebunia transformând-o în necesitate... și s-a văzut pe sine, chinuit de spasme, pe crucea de lemn a leagănului și a sicriului, ca în final, fără trese și decorații, o sentință pronunțată sec să-l dea, gol-goluț, în hohotul de râs al vrednicilor jupuitori de piei, pe mâna spălătorilor de leșuri, iar atunci va fi silit, în chip necruțător, să vadă măsura tuturor celor omenești, fără să existe vreo cale de întoarcere, și atunci va ști că începuse o partidă cu trișorii, una ce fusese cu mult înainte jucată, o partidă la finele căreia va fi deposedat și de ultima lui armă, speranța de a mai găsi

vreodată drumul către casă. Și-a întors capul spre clădirile din partea de răsărit a coloniei, odinioară aglomerate și gălăgioase, acum abandonate și în paragină, urmărind cu amărăciune ivirea primelor raze ale soarelui buhos și roșu printre grinzile acoperișului spân al unei case țărănești ce stătea să se dărâme. „În cele din urmă va trebui să iau o decizie. Nu pot să rămân aici.“ S-a strecurat înapoi sub plapuma caldă, și-a culcat capul pe brațe, dar ochii nu și i-a putut închide: era înspăimântat de dangătul fantomatic de clopot, dar și mai mult de acea liniște brusc instalată, de acea tăcere amenințătoare, simțind că de-acum înainte s-ar putea întâmpla orice. Însă nimic n-a mișcat, nici el n-a schițat vreo mișcare în patul lui, până când, deodată, obiectele tăcute din jur au inițiat un fel de dialog nervos (credențul a scos un scârțâit, o cratiță a zdrăngănit, o farfurie de porțelan a alunecat la locul ei), atunci s-a răsucit brusc în culcușul său, întorcând spatele miasmei de sudoare emanate de doamna Schmidt, cu o mână a dibuit paharul cu apă pregătit lângă pat, dându-i conținutul pe gât dintr-o singură mișcare. Astfel a reușit să se elibereze de acea frică puerilă; a scos un oftat, și-a șters fruntea nădușită și, știind că Schmidt și Kráner abia acum adună dobitoacele pentru a le mâna de la Szikes până la grajdul Gospodăriei din partea de nord a coloniei, unde în sfârșit își vor primi banii datorăți pe cele opt luni chinuitoare de muncă, și că vor mai trece câteva ore bune până când vor ajunge de-acolo, mergând pe jos, acasă, a hotărât să încerce să mai doarmă puțin. A închis ochii, s-a întors pe-o parte, a îmbrățișat femeia și, tocmai când era gata-gata să adoarmă, a auzit iarăși clopotele. „Dumnezeii mă-sii!“ A dat plapuma la o parte, dar în momentul în care picioarele-i goale, noduroase, au atins dalele

bucătăriei, sunetul a încetat brusc, de parcă („cineva ar fi făcut un semn...“)... Stătea gârbovit pe marginea patului, cu mâinile împreunate în poală, apoi privirea i-a căzut pe paharul gol; gâtul îi era uscat, piciorul drept îl durea, nici să se culce la loc, nici să se scoale n-a mai îndrăznit. „Cel târziu mâine o să pornesc.“ Și-a plimbat privirea, pe rând, peste obiectele din bucătărie, întrucâtva utilizabile încă, peste soba de gătit soioasă, mânjită de unsoare arsă și resturi de mâncare, peste coșul cu mânerul rupt vârat sub ea, peste masa șchioapă, icoanele prăfuite de pe pereți, grămada de oale și cratițe înghesuite alandala în colțul de lângă ușă, la urmă s-a întors spre fereastra minusculă prin care, între timp, lumina începuse să pătrundă, vedea crengile golașe ale salcâmului bătând în geam, acoperișul turtit al casei lui Halics, hornul înclinat, fumul ce se înălța din el și și-a spus: „Îmi iau partea și încă în seara asta!... Cel târziu mâine. Mâine-dimineată.“ „Vai, Doamne!“, a tresărit lângă el doamna Schmidt; înapăimântată, și-a rotit privirea disperată prin semiîntunericul odăii, gâfâia, sânii îi tresăltau, însă când și-a dat seama că toate obiectele din jur îi păreau cunoscute, a oftat ușurată, lăsându-se înapoi pe pernă. „Ce-i, ai visat urât?“, a întrebat Futaki. Doamna Schmidt continua să se holbeze îngrozită în tavan. „Doamne Dumnezeule, și încă cum! a oftat din nou, apăsându-și mâna pe inimă. Păi, eu, așa ceva! ...Închipuie-ți... Stăteam înăuntru, în cameră și... Deodată cineva a bătut în geam. N-am îndrăznit să deschid, ci m-am dus la fereastră și am tras cu ochiul prin perdea. Îi vedeam numai spațele, că deja lovea clanța... și gura strigând, dar nu se înțelegea ce anume... era neras și parcă avea ochi de sticlă... a fost groaznic... Apoi mi-am adus aminte că aseară am răsucit

cheia-n broască numai o singură dată, însă știam că până aș ajunge acolo ar fi deja prea târziu... așa că am trântit repede ușa bucătăriei, dar atunci mi-am adus aminte că n-am cheia... am vrut să strig, dar n-am putut să scot niciun sunet. Apoi... nu mai știu cum sau de ce, dar... Deodată doamna Halics s-a uitat pe geam și a rânjit... știi cum e ea când rânjește?... Deci se holba înăuntru, în bucătărie... și după aia, nu știu cum... a dispărut... și între timp ăla de afară deja începuse să dea cu piciorul în ușă, știam că încă un minut și o sparge, și atunci mi-am adus aminte de cuțitul ăla de tăiat pâine, m-am repezit la credenț, dar sertarul înțepenise, eu mă chinuiam să-l trag... simțeam că mor de frică... apoi am auzit cum ușa cedează cu zgomot, iar acel cineva se apropie pe coridor... sertarul tot nu l-am putut deschide... și atunci stătea deja în ușa bucătăriei... în sfârșit am reușit să trag sertarul, am apucat cuțitul, iar ăla se apropia dând din mâini... și nu știu cum... Deodată zăcea acolo, în colț, sub fereastră... a, da, avea la el o mulțime de cratițe albastre și roșii, alea toate s-au împrăștiat prin bucătărie... și atunci am simțit cum se mișcă podeaua pe sub picioarele mele, și închipuie-ți, toată bucătăria a luat-o din loc, ca o mașină... acum nu mai știu cum a fost...“ a încheiat, izbucnind în râs, ușurată. „Stăm bine, nimic de zis! a dat din cap Futaki. Iar eu, închipuie-ți, m-am trezit că băteau clopotele...“ „Ce?! s-a uitat la el mirată femeia. Au bătut clopotele? Unde?“ „Păi, asta nu înțeleg nici eu. Pe deasupra de două ori, una după alta...“ doamna Schmidt a clătinat din cap. „Până la urmă o s-o iei razna.“ „Sau și eu am visat totul, a mormăit neliniștit Futaki. Ascultă-mă, azi o să se întâmple ceva...“ Femeia i-a întors spatele enervată. „Mereu spui așa, ar fi cazul să încetezi.“ Și

atunci, deodată, au auzit scârțâitul porții din spate. S-au uitat unul la altul speriați. „Numai el poate să fie! a șoptit doamna Schmidt. Simt.“ Futaki s-a ridicat nervos în șezut. „Păi... Dar asta-i imposibil! N-aveau cum să ajungă deja...“ „Ce știi eu cum...! Du-te odată!“ A sărit din pat, și-a adunat în grabă hainele, a închis repede ușa camerei și s-a îmbrăcat. „Bastonul. Mi-am uitat bastonul.“ Camera nu mai era locuită din primăvară. La început, pereții au fost năpădiți de un mucegai verde, în dulapul degradat, dar mereu șters cu grijă, hainele, prosoapele și toată lenjeria de pat au mucegăit, peste câteva săptămâni au fost mâncate de rugină și tacâmurile păstrate pentru ocazii speciale, au șubrezit picioarele mesei mari, acoperită cu milieuri de dantelă, iar când au îngălbenit și perdelele, și într-o bună zi s-a stins și lumina, s-au mutat definitiv în bucătărie, lăsând camera să devină imperiul șoarecilor și al păianjenilor, pentru că nimic altceva nu mai puteau face. S-a sprijinit de tocul ușii, gândindu-se cum să iasă de acolo neobservat; dar situația părea cam lipsită de speranță, pentru a se strecura afară trebuia să treacă prin bucătărie, iar ca să mai sară pe geam se simțea mult prea bătrân, de altfel fie madam Kráner, fie madam Hálícs oricum l-ar fi văzut, ele stăteau mereu la pândă, să nu le scape nimic din ce se întâmpla afară. Pe deasupra mai era și bastonul, dacă Schmidt îl descoperă, o să-și dea seama imediat că el e pitit undeva prin casă și s-ar putea ca din cauza asta să nu-și mai primească nici partea, în cazuri din astea Schmidt nu știa de glumă, iar el va trebui să se care de-acolo la fel cum sosise cu șapte ani înainte la puțin timp după anunț, în a doua lună a prosperității, cu unicii lui pantaloni, rupți în cur și un treci ponosit pe el, cu buzunarele goale și mort de foame. Doamna Schmidt a fugit pe

coridor, iar el și-a lipit urechea de ușă. „Fără istericale, pisicuța mea! a auzit vocea dogită a lui Schmidt. Faci ce-ți spun eu. Clar?“ Pe Futaki l-au trecut toate apele. „Banii mei.“ Se simțea prins în capcană. Însă n-a avut timp să stea pe gânduri, astfel că a hotărât să iasă totuși pe fereastră, pentru că „trebuie să acționez, și încă repede“. Tocmai dădea să deschidă fereastra, când l-a auzit pe Schmidt traversând coridorul. „Acuma, asta o să se pișe!“ S-a întors lângă ușă în vârful picioarelor, ciulindu-și urechile cu respirația tăiată. Când ușa care dădea în curtea din spate s-a închis în urma lui Schmidt, s-a dus tiptil în bucătărie, a măsurat-o lung din priviri pe madam Schmidt care gesticula agitată și, fără o vorbă, a ieșit repede, iar când a fost sigur că, între timp, cumătrul lui intrase deja în casă, a bătut energic în ușă, de parcă abia atunci ar fi ajuns acolo. „Hei, nu-i nimeni acasă? Cumetre Schmidt!“ a strigat tare, după care, fără a-i lăsa timp de evadare, a intrat imediat și, până ca Schmidt să apuce să iasă din bucătărie pentru a se evapora pe ușa din dos, i-a ținut calea. „Ia te uită! a început batjocoritor. Unde te grăbești așa, cumetre?“ Schmidt n-a fost în stare să scoată niciun sunet. „Na, las' că-ți spun eu! Am să te ajut, cumetre, am să te ajut, nu-ți fie frică! a continuat cu o mutră întunecată. Ai vrut s-o ștergi cu banii! Așa-i? Am ghicit?“ Apoi, văzând că Schmidt continuă să-și fluture pleoapele în tăcere, a clătinat din cap. „Ei, ei, cumetre. Asta n-aș fi crezut.“ S-au întors în bucătărie, așezându-se la masă, față-n față. Doamna Schmidt își făcea de lucru, tensionată, la soba de gătit. „I-ascultă cumetre... a început Schmidt cam încurcat. Am să-ți explic imediat...“ Futaki i-a făcut semn să nu. „Lasă, că am priceput! Atâta să-mi spui, e băgat și Kráner?“ Schmidt a dat din cap în silă. „Jumi-juma.“

„Anafura și Dumnezeii mamii voastre, s-a revoltat Futaki. Ați vrut să mă trageți în piept... v-ați crezut mai deștepți?” A plecat capul, căzând pe gânduri. „Ei, și acum? Ce să fie?” a întrebat. Schmidt și-a depărtat brațele furios. „Ce să fie? Ești băgat și tu, cumetre.” „Cum adică?” s-a interesat Futaki, făcând calcule în gând. „Împărțim la trei, a răspuns fără tragere de inimă Schmidt. Numai să-ți ții gura.” „Nicio grijă.” Lângă sobă, doamna Schmidt a scos un oftat. „V-ați pierdut mințile. Credeți că puteți scăpa basma curată din treaba asta?” Schmidt s-a făcut că n-aude, împungându-l cu privirea pe Futaki. „Na. Nu poți să zici că n-am clarificat lucrurile. Însă vreau să-ți spun ceva. Cumetre! Să nu mă distrugi!” „Dar ne-am înțeles deja, nu-i așa?” „Sigur, fără îndoială! a continuat Schmidt, vocea devenindu-i rugătoare. Doar o singură doleanță am, să... să-mi împrumuți pe termen scurt partea ta! Numai pentru un an! Până reușim să ne stabilim undeva...” Futaki a izbucnit furios. „Și să-ți mai ling ce, cumetre?” Schmidt s-a aplecat în față, apucând masa cu mâna stângă. „Nu te-aș ruga dacă nu mi-ai fi spus chiar tu, cu gura ta, data trecută, că tu de-aici nu mai pleci nicăieri! Atunci la ce-ți trebuie? Și numai pentru un an... un an!... Pentru noi e musai, înțelege, e musai. Cu astea douăzeci de miare n-am ce face, nici măcar o gospodărie cât de mică nu pot să-mi iau. Măcar zece să-mi dai!” „Puțin îmi pasă! i-a răspuns Futaki iritat. Nu-mi pasă deloc. Nici eu nu vreau să crăp aici, îngropat de viu!” Schmidt și-a scuturat capul furios, aproape că plângea de furie, apoi a început iar, încăpățânat și tot mai nepuținios, sprijinindu-și coatele pe masa de bucătărie care se bâțâia la fiecare mișcare, de parcă i-ar fi pledat și ea cauza, determinându-l pe celălalt „să-și calce pe inimă” și să cedeze

mâinilor imploratoare ale cumătrului său, și era cât pe ce să se dea bătut, când privirea i-a căzut pe milioanele de fire de praf fremătânde din fasciculele înguste de lumină ce pătrunseseră pe fereastră, și un miros stătut de bucătărie l-a izbit în nări. Deodată a simțit un gust acrișor pe limbă, i se părea că-și vede moartea cu ochii. De când colonia fusese desființată, de când oamenii au fugit de aici cu aceeași grabă cu care veniseră, cuprinși de entuziasm, și el — alături de alte câteva familii, plus doctorul și directorul școlii, care, asemenea lui, n-aveau unde să plece — a rămas lipit locului, în fiecare zi era atent la gustul alimentelor, deoarece știa că moartea se cuibărește întâi în supe, cărnuri, pereți; înainte de a le înghiți, molfăia îndelung îmbucăturile, apa sau, mai rar, vinul, le bea cu înghițituri mici, iar uneori, în sala mașinilor din vechiul sediu al pompelor, simțea o dorință nestăpânită de a rupe și a gusta o bucată din tencuiala îmbibată cu salpetru, pentru că în anomalia aromelor și a gusturilor să recunoască Avertismentul, întrucât credea că moartea nu e decât un fel de avertizare și nu o nimicitoare fatalitate. „Nu un cadou îți cer, a continuat istovit Schmidt. Ci un împrumut. Înțelegi, cume-tre? Un împrumut. Fix peste un an am să ți-i returnez până la ultimul bănuț.“ Stăteau la masă descurajați, ochii lui Schmidt ardeau de nesomn, iar Futaki părea cufundat în contemplarea misterioaselor modele ale dalelor de piatră din bucătărie, ca să nu se vadă pe el că-i e frică, dar fără a putea explica de ce anume. „Ia spune-mi tu mie, de câte ori m-am dus eu de unul singur pe Szikes, pe o caniculă de nu îndrăzneai nici să respiri, de teamă că o să iei foc pe dinăuntru?! Și cine a făcut rost de lemne? Cine a construit țarcul? M-am chinuit și eu, la fel de mult ca tine sau Kráner sau Halics! Iar

acum, cumetre, vii și-mi spun tu mie că împrumut. Și-apoi când o să te mai văd eu, ce crezi?!” „Deci n-ai încredere în mine“, a spus Schmidt, ofensat. „Păi, nu! a răbufnit Futaki. Ești în cărdășie cu Kráner, voiști s-o ștergeți cu toți banii încă înainte de răsărit și după toate astea mai vrei să am încredere în tine?! Drept cine mă iei? Crezi că sunt tâmpit?“ Ședeau tăcuți. Femeia zdrăngănea cu vasele în fața sobei de gătit, Schmidt stătea dezamăgit, iar el, cu mâinile tremurânde, și-a răsucit o țigară, s-a ridicat de la masă, șontâc-șontâc s-a apropiat de fereastră și, cu stânga sprijinindu-se în baston, urmărirea ploaia ce vălurea peste acoperișuri, copacii ce se înclinau docil în vânt, arcul amenințător desenat în aer de crengile golașe; se gândea la rădăcini și la nămolul dătător de viață care devenise acum acest pământ, și la acea liniște, la acel preaplin insonor care-l îngrozea atât de mult. „Dar... ia spune-mi! a început să vorbească ezitând. De ce v-ați întors, dacă...“ „De ce, de ce! a bombănit Schmidt. Pentru că atunci ne-a venit ideea, pe drum, în timp ce ne îndreptam către casă. Și până să ne dăm seama, ne-am și trezit la intrarea în colonie... Și apoi, muierea... Pe ea s-o fi lăsat aici?...“ Futaki a dat din cap. „Da' cu Kráner ce-i? a întrebat. Cum a rămas?“ „S-au pitit și ei în casă. Au de gând să meargă în nord, doamna Kráner auzise că ar fi pe-acolo un fost depozit de lemne sau așa ceva, acum dezafectat. După ce se întunecă, o să ne întâlnim la cruce, așa a rămas la despărțire.“ Futaki a oftat. „Ziua e lungă. Cum rămâne cu ceilalți? Cu Halics, cu directorul?...“ Schmidt își frământa degetele, posomorât. „De unde să știu eu? Cred că Halics o să doarmă toată ziua, ieri a fost mare bairam la Horgos. Iar pe domnul director să-l ia dracu acolo unde-o da de el! Dacă o fi vreo belea din cauza